

DE FREULE VON RANIX
EN ANDERE ADELIJKE VERHALEN

Van Joost van der Ven verscheen eerder:

Looking at Birds in Kyrgyz Republic.
Bishkek 2002

Looking at Mammals in Kyrgyzia.
Bishkek, 2003 (together with G.G. Vorobeev)

Poi, Lastotska, Poi. Maja pervaja kniga o ptitsax.
Bishkek, 2005

Roze is een kleur. Zoektochten naar een eend in Myanmar.
Utrecht 2007

Birds on Stamps of Postal Stationery till 2010; additions till 2016.
Doorn, Netherlands

Speciale dank aan Léon Blickman voor het kritisch doornemen van de tekst en vele waardevolle adviezen.

Overeenkomst met levende of overleden personen berust op louter toeval met dien verstande dat de meeste gebeurtenissen in werkelijkheid hebben plaats gevonden en de meeste personen ooit hebben geleefd maar niet tegelijkertijd en niet perse onder de beschreven omstandigheden. Sommige verhalen hebben zich niet afgespeeld in Nederland.

De freule von Ranix

en andere adellijke verhalen

Joost van der Ven

© 2016 J. van der Ven / Uitgeverij U2pi

Titel: De freule von Ranix en andere adellijke verhalen

Auteur: Joost van der Ven

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.jouwboek.nl

ISBN: 978-90-8759-606-4

ISBN e-book: 978-90-8759-615-6

NUR: 300

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

De boom	7
De moord op de freule	51
Elandjacht	87
Graaf en Rotary	113
De freule von Ranix	141
De Kerstclub	165
De kale jonker	181
Bijlagen:	
I. Adel als dienaren van de koning	215
II. Adellijke titels	222
III. Rode en blauwe boekje	227
IV. Lintjes als tijdelijke adeldom	229
V. Vorstenhuizen in de wereld: verval en einde	240
Literatuur	254

1. De boom

Het had al bijna twee weken achter elkaar geregend en sommigen dachten dat een nieuwe zondvloed nabij was. Arken werden nog niet gebouwd, maar menig boer keek angstig naar het hoge water van de trekvaart en de aangrenzende sloten. De gemalen draaiden op volle kracht, maar voor al het water was er geen uitweg meer. De grote rivieren waren vol en de aanhoudende westenwind stuwde zeewater naar binnen. Op één van deze dagen kwam een totaal verregende figuur het erf van de boerderij op lopen. De paraplu bood enige bescherming voor zijn hoofd, maar de rest van zijn lichaam was drijfnat en zat onder de modder.

“Dit is toch geen weer om uit wandelen te gaan!”, merkte de boerin op, die in de keuken bij het fornuis stond en de koffiepote al ter hand nam, nadat zij de doorweekte figuur had binnengelaten. “Neem nu eerst een kop koffie en ga dicht bij de kachel zitten. Man, man, wat zie je eruit.”

“Nou”, bibberde de man, “wandelen is niet direct het juiste woord.” Zijn verkleumde handen konden de mok koffie nauwelijks vasthouden en met moeite kon hij zijn eigen mond vinden. De boerin keek bezorgd naar de man en wilde al een deken halen om hem te beschermen. De boer zelf kwam binnen:

“Wel, wel, veel gasten krijgen wij niet met dit weer. Een beetje aan de wandel geweest?”

De natte figuur kon feitelijk nog geen woord uitbrengen en zijn tanden klapperden tegen de rand van de mok. De boer mopperde iets dat de goten al het water niet konden verwerken en dat er water direct de stal in liep. Ze moesten er echt iets op bedenken, want straks zaten zij hier in de keuken ook in het water.

“Maar zeg eens”, zei de boer terwijl hij zich tot de natte figuur wendde, “jij bent toch de chauffeur van de graaf, of heb ik het

mis? Je moet hem maar eens zeggen dat zoveel water echt niet bij de pacht is inbegrepen. Eerst een droge zomer en nu dit. Zo kan het echt niet.”

De boerin kwam tussenbeide, want zij vond dat je een verregende man niet met je eigen problemen moest opzadelen. “Hoezo, dit is toch een uitgelezen moment om de graaf direct te informeren? Maar zeg eens, je was toch niet echt aan de wandel? Gerrit was toch je naam? Ja, nu herinner ik het me. Hoe is het met de graaf? Je hoort tegenwoordig zo veel verhalen.”

Langzaam was Gerrit wat aan het bijkomen: koffie, een dak en warmte deden hem goed. “Niks aan de wandel”, zei hij, “maar de auto is vastgelopen in de modder van de Zeijke, het weggetje dat hier langs de bongerd loopt. Mijnheer dacht dat het wel zou gaan, maar na een tijdje zaten we muurvast.”

De boer kon zijn oren niet geloven. “Je bedoelt..., je zegt dat de graaf ook in de auto zat, dus nog zit? Verdomd, dat meen je toch niet in ernst? Vrouw, hoor je dat? De graaf zit vast in de auto op die rotte modderweg! Nou, hoe vaak heb ik hem niet gevraagd de weg te verbeteren? Weg, weg... nu is het een moddergoot. En jullie wilden er met de auto over? Neem nog een kop koffie; dit wordt een mooie dag. Vrouw, doe wat koffie in de thermoskan! Dan trek ik mijn laarzen aan en ga de trekker halen.”

Hij wreef in zijn handen van plezier en neuriede: “De Zeijke wordt een mooie dijk; de Zeijke wordt...” Het geluid van de diesel overstemde zijn geneurie. Gerrit nam de kan met koffie en klom ook op de trekker. Glibberend reed het voertuig over de Zeijke en de vastgereden auto was snel bereikt. “Je kan toch niet in ernst menen dat je met zo’n auto over deze weg kunt rijden, met dit weer...”, mopperde de boer.

De graaf zat onverstaanbaar achterin de auto en was verdiept in de krant met het plaatselijke nieuws. De boer was als eerste bij het portier en reikte een kop koffie aan.

“Kunnen wij wellicht ook over de verharding van de Zeijke

praten, want dat lijkt mij nu wel een goed moment”, was hij direct begonnen.

Weinig woorden en wel bij de les blijven. Dit mocht de graaf wel en hij begreep dat een lange discussie op dit ogenblik weinig zin had.

“Akkoord”, zei de graaf, “de Zeijke wordt een mooie dijke.”

“Dan zal ik de kabel vastmaken. Gerrit, ga maar achter het stuur zitten.”

Natuurlijk was het niet ‘voor wat, hoort wat’, maar je moest de zaken wel op het juiste moment regelen.

“Het spijt me dat het lang duurde, mijnheer, maar sneller kon echt niet”, verontschuldigde Gerrit zich. “Ik probeerde het direct uit te leggen, maar de vrouw had erop gestaan dat ik eerst wat droogde.” De graaf beperkte zich ertoe op te merken dat het een dure rit was geworden. “We rijden nu direct terug naar huis en dan wil ik met Mannus overleggen wanneer de Zeijke kan worden aangepakt.” Gerrit glimlachte, terwijl hij het stuur vasthield om in de moddersporen achter de trekker te blijven hangen. Hij dacht bij zichzelf dat dit toch gemakkelijker ging dan de heenweg – in ieder geval droger. Maar ook was hij blij met de snelle reactie van de graaf, want de laatste tijd vond hij hem trager en vaak zo afwezig. Maar daarover zei hij niets.

De graaf had in het dorp de naam excentriek te zijn, maar dit was ten onrechte. Niemand in het dorp kende hem echt en de enige met wie hij regelmatig contact had, was de burgemeester. Dit zou niet lang meer duren, want de gemeente zou worden opgeheven en de graaf was er de man niet naar snel contact te leggen. En wat zou hij moeten met zo’n stadse meneer die zijn bezittingen slechts zou zien als onbebouwd gebied? Voor diens salaris was het een drempel, voor de graaf het mooiste wat er bestond. Men groette de graaf, maar men sprak hem niet aan. Vroeger hadden de boeren de pet afgenomen, wanneer ze langs zijn buitenplaats kwamen. Nu hadden ze geen pet of groet meer voor hem over. Natuurlijk was er

geen decreet waarin dit was vastgelegd, maar het was usance geworden en niemand die kon uitleggen waarom. Vroeger kwam de graaf altijd even langs op feestdagen, die in het wat afgelegen dorp meestal met veel plezier werden gevierd, en dan maakte hij met deze en gene pachter een praatje. Meer dan de helft van alle boeren pachtte een hoeve en gronden van de graaf, maar tegenwoordig gingen alle contacten via Mannus, de rentmeester. Zelden zag men de graaf nog, en inherent hieraan was de toenemende stroom van verhalen en geruchten die in het dorp de ronde deden. Postbode en kruidenier waren betrouwbare informanten, doordat zij bijna dagelijks op het buiten langskwamen. Veelal was hun fantasie echter rijker dan de betrouwbaarheid van hun boodschap. Niet lang geleden was in het dorp de mare rondgegaan dat de graaf erg achteruitging en nauwelijks meer zou kunnen lopen. Toen de geruchtenstroom zijn hoogtepunt had bereikt, besloot de graaf maar eens een wandeling door het dorp te maken. Hij leefde zeker niet geïsoleerd, want rentmeester, chauffeur en dienstbode onderhielden alle contacten. Maar een wandeling door het dorp was niet overbodig. In een goede stemming besloot hij zelf de ovenverse zoutjes bij bakker Willems te halen, want iedereen wist dat deze kraakvers waren. Vrouw Willems was zo verbaasd geweest toen de graaf de winkel was binnengestapt, dat zij geen woord meer kon uitbrengen. Dat gebeurde namelijk nooit.

“Jullie vinden het niet erg dat ik mijnheer de graaf even eerst bedien?” wendde zij zich tot de andere klanten.

“Oh, ik wacht wel op mijn beurt. Als je wel even een stoel voor me hebt, want aan staan heb ik een hekel.”

Sinds hij enige tijd geleden een lelijke trap van een paard had gehad, was één van zijn knieën niet meer de beste. ‘Bewegen, bewegen’, had de therapeut gezegd, maar het ging hem te ver om met enkele van zijn pachters in het dorpscentrum te komen oefenen. Hij had ook gehoord dat het ‘gemengd’ was. Zoiets lag hem niet. Niet omdat hij zich er te goed voor zou

vinden, maar je deed zoiets niet. Sommige klanten namen de graaf van terzijde op en hij genoot van hun ingehouden, soms nauwelijks verholten, nieuwsgierigheid. Toen hij aan de beurt was, bestelde hij een pond gemengde zoutjes – vooral ook extra krakelingen. Die aten zo lekker, omdat hij altijd probeerde er een rondje van te knagen, hetgeen zelden lukte. “Nou, ik ben blij met uw gezondheid”, zei vrouw Willems, “want wij worden er niet jonger op.” De graaf ging hier niet op in. “U hoeft trouwens echt niet zelf te komen. Kees had ze graag even gebracht, en op de fiets is het snel gedaan. Ik schrijf het wel even op.” De graaf stond wat moeilijk op en vond het jammer dat hij niet nog even kon blijven, omdat de winkel zou gonzen van de geruchten.

“Zo, nu kunnen we er weer een tijdje tegen. Tenminste, wanneer Joris ze niet allemaal in een keer opeet”, mompelde de graaf in zichzelf. Joris was de burgemeester: de enige vaste, trouwe bezoeker van het huis – en zeker niet alleen om de goede wijn. Ze bespraken samen veel gemeentelijke zaken en de raad was gelukkig niet op de hoogte van hun extra ‘zittingen’. De graaf was al lang geleden op de hoogte gebracht van het feit dat de gemeente zou worden opgeheven. Het had hem meer pijn gedaan dan wat dan ook. Hij kon het zich ook niet voorstellen, zeker niet toen hij hoorde dat Van Eijckelen waarschijnlijk de nieuwe burgemeester van de grote gemeente zou worden. “Die komt er hier niet in!”, was direct zijn reactie geweest. Hij had daarbij indirect bedoeld op een akkefietje dat ze in het verleden hadden gehad, want zijn gronden strekten zich ook uit tot de aangrenzende gemeente. Joris had destijds geprobeerd te bemiddelen. Dit was jammerlijk mislukt, doordat geen van tweeën ook maar een duimbreed wilde toegeven. De één liet zich door zo’n ‘burgemeestertje’ niets voorschrijven en de ander had lak aan alles met een titel – zeker een adellijke. De graaf was zeker niet gemakkelijk, maar de nieuwe burgemeester zou heel wat problemen gaan veroorzaken. Vroeger was de dokter op vriendschappelijke

basis ook wel eens langsgekomen, maar om onduidelijke redenen was dit al een aantal jaar geleden geweest. Ofschoon de graaf vroeger patiënt bij hem was geweest, was hij om onbekende redenen van dokter veranderd. De burgemeester was wel bij hem gebleven, want 'hij had niks tegen hem'.

"Ik ook niet", had de graaf gezegd. "Maar ik wil een andere dokter." En daarmee kon je het doen. Toen de oude notaris was overleden, was zijn kantoor overgenomen door een dame. De graaf had zich beperkt tot het inwinnen van informatie en hij had besloten een kantoor in de grote stad te nemen. Dat was wel iets verder weg, maar in zijn ogen ook stabiel. Een vroegere regelmatige bezoeker was de oude pastoor geweest, maar deze was vervangen door een jonge pastoor met nogal vreemde ideeën; het klikje was daardoor nogal uitgedund.

Hij nam de Graaf Arnoudweg terug, die direct naar zijn buiten leidde. Arnoud was een naam die al eeuwen in de familie werd gebruikt. Destijds wilde de raad de weg zijn familienaam geven, maar zijn vader had dit tegengehouden. De waanzin! Wie zou ooit aan de Graaf Van Konincksbergen tot Princsenheuvellaan willen wonen? In hun gezin hadden ze er wel eens grapjes over gemaakt: de K-P-laan. Feitelijk was dit zo gek nog niet, maar de burgemeester wilde dit niet voorstellen. Graaf Arnoud was goed, al leerde men op school de graven van Holland niet meer. Hij neuriede zacht voor zich heen: "Dikkie, Dikkie Arnoud, Dikkie, Dikkie, Flo, Dikkie, Flo..." en dan kwamen er nog een paar en het eindigde met Jan. Toegegeven, waarom zou je ze moeten leren? Dat Holland graven had gekend was wellicht wel van belang, maar wat kon het iemand tegenwoordig schelen? Destijds was een stuk van het landgoed verkocht aan de gemeente, omwille van een klein industrieterrein. Enkele bedrijven die vroeger in het stadje waren ontstaan, moesten nodig een beetje uitbreiden en waren ter plekke vrijwel onbereikbaar geworden. Maar waarom hier? Aan de andere kant van de stad waren ook mogelijkheden. Hij had nooit de indruk gehad dat de vorige burgemeester tegen

zijn vader helemaal eerlijk was geweest. De vuile troep aan de kant van zijn bezit en huizenbouw aan de andere kant. Zo was het langzamerhand gegroeid, maar hij had er eigenlijk de pest over in. Joris was het later met hem eens geweest, dat bescheiden nieuwbouw beter aan de kant van de buitenplaats gerealiseerd had kunnen worden, maar er was weinig ruimte. Jammer, maar dit was niet te veranderen. Planologisch lag het nu zo vast. ‘Gedane zaken nemen ruimtelijk geen keer’, was een vaak gehoorde uitspraak van Joris. Maar waarom moest de smid op een akelig industrieterrein worden gezet? Wanneer je even op de reparatie van je kar moest wachten, kon je altijd de kroeg in. De oude plek verliep nu en op het industrieterrein kwam geen kroeg, omdat er alleen haastige klanten kwamen. De tractoren en hooischudders konden de stad niet meer in en wachten tot hij was gerepareerd kon ook niet, want de onderdelen moesten van elders komen en dat duurde een week. “Ik weet het, ik weet het”, mompelde de graaf, “maar ik hoef het er niet mee eens te zijn.”

Er zou een houtsingel rondom het industrieterrein komen, maar het was wel erg armetierig geworden. Niet alleen in de winter keek je er dwars doorheen. Destijds had de graaf de maquette van het nieuw in te richten terrein gezien. Enkele bedrijven waren duidelijk en hij had gevraagd wat die boerenkool aan de rand voorstelde. Joris had een soort architect meegebracht, met een shawltje om, die kon uitleggen dat dit de beplanting voorstelde die over enige tijd tot een bosgordel zou uitgroeien. In werkelijkheid waren het meer staken in een bonenveld geworden en hij zou Joris vanavond toch nog eens wijzen op de afspraken uit het verleden. Beter nu deze zaak regelen dan straks met de nieuwe gemeente, die van niets zou weten. Hij wist dat het groen een teer punt was. Shawlmans had destijds uitgelegd dat het nieuwe industrieterrein op deze manier meer geleidelijk zou overlopen in het bos en dat dergelijke overgangen het landschappelijk goed deden. De graaf had toen stil geluisterd, maar zich inwendig behoorlijk

opgewonden.

“Een pishoek buiten in een dode hoek van de kerk is een geleidelijke overgang, omdat de behoeften in en buiten de kerk zo dicht bij elkaar liggen, maar bij industrie en bos ligt dat anders. Maak er maar een groter boerenkoolveld van.” De burgemeester was tussenbeide gekomen en had fijntjes opgemerkt dat er helaas niet meer grond ter beschikking was gesteld. Hij had shawlmans snel de kamer uit gewerkt.

Kort voor een raadsvergadering, kwam Joris vaak even langs om enkele zaken door te nemen. Deze waren soms van sociale aard en de burgemeester wist dat hij nooit tevergeefs een beroep op zijn vriend zou doen, mocht het nodig zijn.

Toen Joris op de hoge stoep had aangebeld, had de graaf zelf opengedaan. Dat was niets bijzonders, vooral wanneer hij wist wie er zou komen. “Goedenavond Noud, het lijkt al weer aardig wat weken geleden. Ik heb je gemist en ik hoop dat het wederzijds is.” Woorden van een dergelijke strekking werden vaak geuit en meestal gevolgd door een serie plichtmatige opmerkingen, van beide kanten. “Zullen we in de voorkamer gaan zitten? Ik heb een paar kaarten bij me, die daar op tafel kunnen liggen – maar ik hoop wel dat er ruimte overblijft voor een glas wijn.”

“Maak je geen zorgen, Joris. Ik heb een mooie Spätlese, die op deze herfstige avond van pas komt. Bovendien ben ik vanmiddag bij Willems langs geweest en ik wil geen nare opmerkingen horen over oude zoutjes, zoals vorige keer. Verser dan nu kan niet, of Willems heeft me oude verkocht.”

Na de nodige plichtplegingen noemden zij de punten op die zeker ter sprake moesten komen. Beiden waren ze echte vergadertijgers en zonder agenda konden ze niet leven. “Ik heb twee punten”, zei Joris. “Het geval ‘Willems’ en we moeten over een weg praten.”

“En ik”, zei Arnoud, “wil het nog eens over die boerenkool hebben, als je begrijpt wat ik bedoel.” “Eerst het Willems-geval”,